HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

23 ianuarie 2025*

„Recurs – Ajutor de stat – Schemă de ajutoare – Măsuri care vizează sprijinirea în cadrul pandemiei de COVID-19 a companiilor aeriene care dețin o licență de operare națională – Decizie a Comisiei Europene de a nu ridica obiecții – Obligația de motivare”

În cauza C-490/23 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 1 august 2023,

Neos SpA, cu sediul în Somma Lombardo (Italia), reprezentată de A. Cogoni și M. Merola, avvocati,

recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

Ryanair DAC, cu sediul în Swords (Irlanda), reprezentată de F.-C. Laprévote și E. Vahida, avocats, și D. Pérez de Lamo și S. Rating, abogados,

reclamantă în primă instanță,

Comisia Europeană, reprezentată de J. Carpi Badía, L. Flynn și F. Tomat, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

Blue panorama airlines SpA, cu sediul în Somma Lombardo,

Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee, cu sediul în Villafranca di Verona (Italia), reprezentată de A. Cogoni și M. Merola, avvocati,

interveniente în primă instanță,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul C. Lycourgos, președintele Camerei a treia, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul S. Rodin (raportor) și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

* Limba de procedură: engleza.

avocat general: domnul N. Emiliou,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Neos SpA solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 24 mai 2023, Ryanair/Comisia (Italia; schemă de ajutor; COVID-19) (T-268/21, denumită în continuare „hotărârea atacată”, EU:T:2023:279), prin care acesta a anulat Decizia C(2020) 9625 final a Comisiei din 22 decembrie 2020 privind ajutorul de stat SA.59029 (2020/N) – Italia – COVID-19: Schemă de compensare a companiilor aeriene titulare ale unei licențe emise de autoritățile italiene (denumită în continuare „decizia în litigiu”).

Istoricul litigiului și decizia în litigiu

2 Istoricul litigiului, astfel cum reiese din hotărârea atacată, poate fi rezumat după cum urmează.

3 Prin decreto-legge n. 34 – Misure urgenti in materia di salute, sostegno al lavoro e all’economia, nonche’di politiche sociali connesse all’emergenza epidemiologica da COVID-19 (Decretul-lege nr. 34 privind măsuri urgente în domeniul sănătății, al sprijinului pentru muncă și al economiei, precum și al politicilor sociale legate de urgența epidemiologică a COVID-19) din 19 mai 2020 (GURI nr. 128 din 19 mai 2020, supliment ordinar nr. 21), astfel cum a fost modificat și transformat în lege prin Legea nr. 77 din 17 iulie 2020 (GURI nr. 180 din 18 iulie 2020, supliment ordinar nr. 25) (denumit în continuare „Decretul-lege nr. 34/2020”), autoritățile italiene au creat un fond de compensare a prejudiciilor suferite de sectorul aerian în contextul pandemiei de COVID-19 în cuantum de 130 de milioane de euro (în continuare „măsura în cauză”).

4 La 14 august 2020, autoritățile italiene au adoptat decreto-legge n. 104 – Misure urgenti per il sostegno e il rilancio dell’economia (Decretul-lege nr. 104 privind măsuri urgente de sprijinire și relansare a economiei) (GURI nr. 203 din 14 august 2020, supliment ordinar nr. 30). Acest decret-lege îl autoriza, în așteptarea finalizării procedurii prevăzute la articolul 108 alineatul (3) TFUE, pe ministrul infrastructurii și transporturilor din Republica Italiană să acorde în avans subvenții finanțate din fondul creat prin Decretul-lege nr. 34/2020 în valoare totală de maximum 50 de milioane de euro companiilor aeriene care îndeplineau condițiile de eligibilitate prevăzute la articolul 198 din Decretul-lege nr. 34/2020.

5 La 15 octombrie 2020, în conformitate cu articolul 108 alineatul (3) TFUE, Republica Italiană a notificat Comisiei Europene măsura în cauză.

6 La articolul 198 din Decretul-lege nr. 34/2020 sunt stabilite patru condiții de eligibilitate pentru a beneficia de măsura în cauză. În primul rând, compania aeriană nu trebuie să fie beneficiara unui fond creat printr-un alt decret-lege care prevede o compensare a pagubelor provocate de

pandemia de COVID-19 pentru companiile aeriene titulare ale unei licențe emise de autoritățile italiene și însărcinate cu executarea unor obligații de serviciu public la data intrării în vigoare a decretului-lege menționat. În al doilea rând, compania aeriană trebuie să dețină un certificat de operator aerian valabil și să fie titulara unei licențe italiene. În al treilea rând, capacitatea aeronavelor companiei aeriene trebuie să depășească 19 locuri. În al patrulea rând, compania aeriană trebuie să atribuie angajaților săi, a căror bază de repartizare este situată în Italia, precum și angajaților unor întreprinderi terțe care participă la activitatea acesteia o remunerație care nu poate fi inferioară remunerației minime stabilite prin convenția colectivă națională aplicabilă sectorului transportului aerian (denumită în continuare „cerința remunerației minime”).

7 La 22 decembrie 2020, Comisia a adoptat decizia în litigiu prin care a declarat măsura în cauză compatibilă cu piața internă în temeiul articolului 107 alineatul (2) litera (b) TFUE și, prin urmare, nu a ridicat obiecții.

Acțiunea în fața Tribunalului și hotărârea atacată

8 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 18 mai 2021, Ryanair DAC a introdus o acțiune având ca obiect anularea deciziei în litigiu.

9 În susținerea acțiunii formulate, Ryanair a invocat patru motive, întemeiate, primul, pe încălcarea principiului nediscriminării pe motiv de cetățenie sau naționalitate, liberei prestări a serviciilor și libertății de stabilire, al doilea, pe încălcarea articolului 107 alineatul (2) litera (b) TFUE și pe o eroare vădită de apreciere a proporționalității ajutorului în raport cu pagubele provocate de pandemia de COVID-19, al treilea, pe încălcarea drepturilor sale procedurale pentru motivul că Comisia a refuzat să inițieze procedura formală de investigare în pofida existenței unor îndoieli serioase cu privire la compatibilitatea măsurii în cauză cu piața internă și, al patrulea, pe o încălcare a obligației de motivare enunțate la articolul 296 al doilea paragraf TFUE.

10 În hotărârea atacată, Tribunalul a examinat al patrulea motiv al acțiunii, subliniind că nerespectarea acestei obligații de motivare ținea de încălcarea unor norme fundamentale de procedură și nu se raporta la legalitatea pe fond a deciziei în litigiu.

11 În această privință, Tribunalul a considerat în esență că decizia menționată era afectată de o dublă încălcare a obligației de motivare în ceea ce privește analiza celei de a patra condiții de eligibilitate pentru a beneficia de măsura în cauză, și anume cerința remunerației minime.

12 În primul rând, Tribunalul a constatat, la punctul 24 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu nu menționa în mod clar și neechivoc raționamentul care a determinat Comisia să afirme în același timp că cerința remunerației minime era indisociabil legată de măsura în cauză, în considerentul (93) al acestei decizii, și că cerința respectivă nu era inerentă obiectivului măsurii menționate, în considerentul (95) al deciziei menționate.

13 În al doilea rând, acesta a statuat, printre altele la punctele 26 și 34 din hotărârea atacată, că Comisia nu a prezentat motivele care îi permiteau să considere că singura dispoziție pertinentă, alta decât articolele 107 și 108 TFUE, în raport cu care trebuia să examineze compatibilitatea cu dreptul Uniunii a cerinței remunerației minime era articolul 8 din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea

aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6, denumit în continuare „Regulamentul Roma I”), iar nu, printre altele, articolul 56 TFUE, referitor la libera prestare a serviciilor.

14 În aceste împrejurări, Tribunalul a arătat că nu este în măsură să controleze dacă cerința remunerației minime era compatibilă cu „alte dispoziții ale dreptului Uniunii” și, astfel, dacă măsura în cauză în ansamblul său era compatibilă cu piața internă.

15 Prin urmare, fără a examina celelalte motive ale acțiunii, Tribunalul a admis al patrulea motiv și, în consecință, a anulat decizia în litigiu.

Concluziile părților în recurs

16 Prin recursul formulat, Neos solicită Curții:

– anularea hotărârii atacate și

– trimiterea cauzei Tribunalului spre rejudecare.

17 Ryanair solicită Curții:

– respingerea recursului și

– obligarea recurentei la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri.

18 Comisia solicită Curții:

– anularea hotărârii atacate;

– trimiterea cauzei Tribunalului spre rejudecare și

– obligarea Ryanair la suportarea propriilor cheltuieli de judecată, precum și a celor efectuate de Comisie, aferente atât procedurii în primă instanță, cât și celei de recurs.

19 Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee solicită Curții anularea hotărârii atacate și trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului.

Cu privire la recurs

20 În susținerea recursului, Neos invocă două motive, care cuprind, fiecare, trei aspecte. Primul motiv este întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare care revine Tribunalului și pe erori de drept în ceea ce privește aprecierea raportului dintre normele în materie de ajutoare de stat și alte dispoziții ale tratatelor, precum și a obligației de motivare care revine Comisiei. Al doilea motiv este întemeiat pe o denaturare a deciziei în litigiu și pe erori de drept în ceea ce privește aprecierea obligației de motivare care revine Comisiei, aplicarea articolului 56 TFUE în sectorul aerian, precum și aprecierea raportului dintre articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul Roma I și normele pieței interne.

21 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv și prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, care trebuie analizate împreună, Neos arată că Tribunalul, la punctele 24 și 26-34 din hotărârea atacată, a săvârșit erori de drept și a denaturat faptele atunci când a considerat că Comisia a încălcat obligația de motivare care îi revine în temeiul articolului 296 al doilea paragraf TFUE și al articolului 108 alineatul (2) TFUE.

Argumentația părților

22 În cadrul celui de al treilea aspect al primului motiv, Neos susține că, în măsura în care Tribunalul a considerat, la punctul 24 din hotărârea atacată, că Comisia nu a explicat în mod clar și neechivoc motivele pentru care cerința remunerației minime era „în același timp” indisolubil legată de măsura în cauză, iar nu inerentă obiectivului său, Tribunalul nu a respectat întinderea obligației de motivare care revine Comisiei în conformitate cu articolul 296 și cu articolul 108 alineatul (2) TFUE.

23 Potrivit Neos, decizia în litigiu îndeplinește cerințele jurisprudenței Curții referitoare la cerința motivării. În primul rând, considerentele (92) și (93) ale acestei decizii ar conține o apreciere argumentată a celor patru condiții de eligibilitate pentru a beneficia de măsura în cauză, descrise în speță ca fiind indisolubil legate de aceasta. În această privință, Neos susține, pe de altă parte, că Ryanair nu a criticat această apreciere în acțiunea sa, inclusiv din punctul de vedere al obligației de motivare, astfel încât, apreciind că Comisia a încălcat această obligație, Tribunalul ar fi încălcat interdicția de a se pronunța *ultra petita*.

24 În al doilea rând, în ceea ce privește considerentul (95) al deciziei în litigiu, Comisia ar fi putut și chiar ar fi trebuit să concluzioneze că nu era necesar să efectueze o apreciere distinctă de cerința remunerației minime, întrucât aceasta este inerentă obiectivului măsurii în cauză. Astfel, această cerință ar urmări să asigure o împărțire a beneficiului acestei măsuri între întreprinderile în cauză și lucrătorii lor, garantând ca remunerația acestora din urmă să nu fie inferioară minimului legal stabilit în temeiul convenției colective naționale aplicabile sectorului transportului aerian și ca aceștia să nu fie penalizați din cauza pandemiei. Acest obiectiv ar fi perfect conform cu dispozițiile articolului 107 alineatul (2) litera (b) TFUE, nu ar fi discriminatoriu, nu ar denatura schimburile comerciale dintre statele membre și nu ar aduce atingere bunei funcționări a pieței interne într-o măsură mai mare decât ajutorul însuși. Neos precizează totuși că, din motive de prudență, Comisia a considerat că cerința menționată nu era inerentă obiectivului măsurii în cauză, motivându-și în mod clar poziția în considerentul (95) al deciziei în litigiu, și a examinat-o în raport cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii decât cele care reglementează în mod specific ajutoarele de stat.

25 În al treilea rând, ar fi dificil de înțeles motivul pentru care Tribunalul a considerat că decizia în litigiu este afectată de o încălcare a obligației de motivare în raport cu un raționament și cu o concluzie ale Comisiei, potrivit cărora cerința remunerației minime nu este inerentă obiectivului măsurii în litigiu, care erau totuși utile pentru Ryanair și pentru orice altă parte interesată pentru a contesta această decizie.

26 Neos arată, în această privință, că decizia în litigiu este mai argumentată decât alte decizii ale Comisiei de autorizare a acordării de ajutoare pentru sectorul transportului aerian în cadrul pandemiei de COVID-19, pe care Ryanair le-a contestat din perspectiva motivării, dar care au fost totuși confirmate de Tribunal. Neos subliniază astfel că, spre deosebire de aceste alte decizii ale Comisiei, decizia în litigiu conține o apreciere mai detaliată a compatibilității, întrucât cuprinde o întreagă secțiune referitoare la aprecierea conformității măsurii în cauză cu alte

dispoziții ale dreptului Uniunii decât articolul 107 TFUE și o constatare potrivit căreia o condiție de eligibilitate pentru beneficiul acestei măsuri nu este inerentă obiectivului acesteia. În aceste împrejurări, anularea deciziei în litigiu ca urmare a unei încălcări a obligației de motivare ar părea cel puțin paradoxală.

27 În plus, caracterul suficient al motivării acestei decizii ar fi confirmat de faptul că Ryanair ar fi fost în măsură să își exercite dreptul la o cale de atac efectivă, ceea ce ar reieși din primul motiv al acțiunii în anulare. Acest motiv ar arăta că reclamanta în primă instanță ar fi înțeles domeniul de aplicare al deciziei în litigiu și ar fi putut contesta temeinicia acesteia.

28 Prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, Neos susține că, la punctele 26-34 din hotărârea atacată, Tribunalul a denaturat decizia în litigiu și a săvârșit o eroare de drept în ceea ce privește întinderea obligației de motivare care revine Comisiei.

29 Pe de o parte, raționamentul Tribunalului prin care se reproșează Comisiei că a examinat compatibilitatea cu piața internă a cerinței remunerației minime numai în raport cu articolul 8 din Regulamentul Roma I ar fi contradictoriu și eronat. Astfel, după cum ar reieși în mod clar din decizia în litigiu, în special din considerentele (95) și (99) ale acesteia, Comisia ar fi examinat compatibilitatea acestei cerințe nu numai în raport cu această dispoziție, ci și cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii. Tribunalul ar fi denaturat astfel decizia în litigiu.

30 Pe de altă parte, prin faptul că a reproșat Comisiei că nu a motivat concluzia cuprinsă în considerentul (99) al deciziei în litigiu, potrivit căreia cerința remunerației minime nu era contrară celorlalte dispoziții ale dreptului Uniunii, Tribunalul nu ar fi respectat întinderea obligației de motivare care revine Comisiei în temeiul articolului 296 al doilea paragraf TFUE și al articolului 108 alineatul (2) TFUE. Astfel, nu s-ar putea impune în mod rezonabil Comisiei să furnizeze o motivare detaliată în raport cu fiecare dispoziție a dreptului Uniunii potențial pertinentă.

31 Comisia și Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee sunt de acord să considere că motivele invocate de Neos trebuie admise.

32 Ryanair contestă argumentația dezvoltată de Neos în susținerea motivelor recursului. Aceasta susține că Tribunalul a considerat în mod întemeiat că Comisia nu a motivat concluzia potrivit căreia cerința remunerației minime era indisolubil legată de măsura în cauză, nefiind totodată inerentă obiectivului acestei măsuri. Contrar celor susținute de Neos, Tribunalul nu s-ar fi pronunțat *ultra petita*, din moment ce nu s-ar fi pronunțat doar cu privire la existența unei legături între această cerință și măsura în cauză, și că, în orice caz, motivul întemeiat pe o motivare insuficientă ar fi putut fi invocat din oficiu de Tribunal. În măsura în care Neos se referă la mai multe hotărâri recente ale Tribunalului referitoare la ajutoare acordate sectorului aviației în contextul pandemiei de COVID-19, Ryanair subliniază diferențele care ar exista între deciziile Comisiei care fac obiectul acestor hotărâri și decizia în litigiu, în special plângerea depusă de Associazione Italiana Compagnie Aeree Low Fares (Asociația italiană a companiilor low-cost). Or, această plângere ar fi consolidat obligația care revine Comisiei de a examina problema întemeiată pe încălcarea liberei prestări a serviciilor. Mai general, nu ar fi vorba despre chestiunea de a ști dacă decizia în litigiu era mai bine argumentată decât alte decizii ale Comisiei, ci dacă era suficient de bine argumentată.

33 În ceea ce privește primul aspect al celui de al doilea motiv de recurs, acesta ar trebui respins ca inadmisibil, întrucât nu ar fi deloc argumentat și nici clar. În orice caz, potrivit Ryanair, Neos nu a demonstrat că Tribunalul a denaturat faptele pe care le invocă și nu a prezentat niciun element de probă care să ateste că Comisia a examinat conformitatea cerinței remunerației minime cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii decât articolul 8 din Regulamentul Roma I. Astfel, în special având în vedere importanța pe care ar avea-o plângerea depusă de Asociația italiană a companiilor low-cost în contextul deciziei în litigiu, Tribunalul nu ar fi săvârșit nicio eroare de drept în ceea ce privește aprecierea întinderii obligației de motivare care revine Comisiei în această privință.

Aprecierea Curții

34 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea impusă la articolul 296 al doilea paragraf TFUE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să expună în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de justificările măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații pe care îl pot avea destinatarii actului sau alte persoane vizate în mod direct și individual de acesta. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă cerințele impuse la articolul 296 al doilea paragraf TFUE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (Hotărârea din 23 noiembrie 2023, Ryanair/Comisia, C-210/21 P, EU:C:2023:908, punctul 105 și jurisprudența citată).

35 Atunci când este vorba, mai concret, precum în speță, despre o decizie de a nu ridica obiecții cu privire la o măsură de ajutor, întemeiată pe articolul 108 alineatul (3) TFUE, Curtea a avut deja ocazia să precizeze că o astfel de decizie, care se adoptă în termene scurte, trebuie să conțină numai motivele pentru care Comisia consideră că nu se află în prezența unor dificultăți serioase de apreciere a compatibilității ajutorului vizat cu piața internă și chiar și o motivare succintă a acestei decizii trebuie considerată suficientă în raport cu cerința motivării prevăzută la articolul 296 al doilea paragraf TFUE, în măsura în care menționează în mod clar și neechivoc motivele pentru care Comisia a apreciat că nu se află în prezența unor asemenea dificultăți, problema temeiniciei acestei motivări neintrând în sfera acestei cerințe (Hotărârea din 23 noiembrie 2023, Ryanair/Comisia, C-210/21 P, EU:C:2023:908, punctul 106, precum și jurisprudența citată).

36 În lumina acestor criterii trebuie analizat dacă Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a apreciat că decizia în litigiu era afectată de o încălcare a obligației de motivare care revine Comisiei în temeiul articolului 296 al doilea paragraf TFUE.

37 În primul rând, în măsura în care, prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, Neos reproșează Tribunalului că a săvârșit o astfel de eroare atunci când a considerat, la punctul 24 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu nu menționa în mod clar și neechivoc raționamentul care a determinat Comisia să afirme „în același timp” că cerința remunerației minime era indisolubil legată de măsura în cauză, în considerentul (93) al acestei decizii, și că această cerință nu era inerentă obiectivului acestei măsuri, în considerentul (95) al deciziei menționate, trebuie arătat că aceste considerente figurează în ultima secțiune a deciziei în litigiu,

și anume secțiunea 3.3.5, care cuprinde considerentele (91)-(99) ale acestei decizii, consacrată în mod specific aprecierii pe care Comisia a efectuat-o cu privire la măsura în cauză în raport cu alte dispoziții și principii ale dreptului Uniunii decât cele referitoare la ajutoarele de stat.

38 Anterior acestei aprecieri, Comisia a descris măsura în cauză, în secțiunea 2 din decizia în litigiu, menționând printre altele scopul acesteia, și anume în esență compensarea prejudiciilor suferite de anumite companii aeriene în urma restricțiilor de călătorie impuse ca urmare a pandemiei de COVID-19, temeiul acesteia, și anume articolul 107 alineatul (2) litera (b) TFUE, măsurile adoptate în această privință de statele membre și de statele terțe în ceea ce privește zborurile spre sau dinspre Italia, impactul acestor măsuri asupra companiilor aeriene italiene, cele patru condiții de eligibilitate pentru a beneficia de măsura în cauză și prejudiciul reparabil, și anume pierderile nete legate direct de restricțiile menționate, suferite în perioada cuprinsă între 1 martie și 15 iunie 2020.

39 În ceea ce privește examinarea conformității măsurii în cauză cu articolul 107 alineatul (2) litera (b) TFUE, Comisia a considerat în esență, în secțiunile 3.3.3 și 3.3.4 din decizia în litigiu, că această măsură privea într-adevăr un eveniment extraordinar, în sensul dispoziției menționate, că perioada acoperită corespundea celei în care pierderile nete suferite de companiile aeriene constituiau o pagubă direct legată de acest eveniment și că această măsură era proporțională, din moment ce nu depășea ceea ce era necesar pentru a compensa respectivul prejudiciu.

40 În urma acestei prime examinări, în secțiunea finală a deciziei în litigiu, Comisia a examinat compatibilitatea măsurii în cauză cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii.

41 În această privință, ea a amintit mai întâi, pe de o parte, în considerentul (91) al deciziei în litigiu, jurisprudența potrivit căreia procedura prevăzută la articolul 108 TFUE nu trebuie să conducă niciodată la un rezultat care ar fi contrar dispozițiilor specifice ale Tratatului FUE. Astfel, un ajutor care, în sine sau prin unele dintre modalitățile sale, încalcă dispoziții sau principii generale ale dreptului Uniunii nu poate fi declarat compatibil cu piața internă (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 15 aprilie 2008, Nuova Agricast, C-390/06, EU:C:2008:224, punctele 50 și 51, precum și Hotărârea din 23 noiembrie 2023, Ryanair/Comisia, C-210/21 P, EU:C:2023:908, punctul 82 și jurisprudența citată).

42 Pe de altă parte, astfel cum a amintit Tribunalul la punctul 22 din hotărârea atacată, Comisia a făcut referire, în considerentul (92) al acestei decizii, la jurisprudența potrivit căreia, atunci când modalitățile unui ajutor sunt atât de indisolubil legate de obiectul ajutorului încât nu ar fi posibil să fie evaluate separat, efectul lor asupra compatibilității sau a incompatibilității ajutorului în ansamblul său cu piața internă trebuie în mod necesar să fie apreciat prin intermediul procedurii prevăzute la articolul 108 TFUE (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 22 martie 1977, Iannelli & Volpi, 74/76, EU:C:1977:51, punctul 14, precum și Hotărârea din 23 noiembrie 2023, Ryanair/Comisia, C-210/21 P, EU:C:2023:908, punctul 83 și jurisprudența citată).

43 În continuare, la același punct din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, în considerentul (93) al deciziei în litigiu, Comisia constatase că cele patru condiții de eligibilitate pentru a beneficia de măsura în cauză erau „indisolubil legate” de aceasta în sensul jurisprudenței menționate.

44 Pe de altă parte, Tribunalul a arătat, la punctul 23 din hotărârea menționată, că Comisia indicase, în considerentul (95) al deciziei în litigiu, că exista un motiv special pentru a examina cea de a patra dintre aceste condiții de eligibilitate, referitoare la cerința remunerației minime, și că a considerat că această cerință nu era „inerentă obiectivului măsurii în cauză”, dat fiind în esență că

scopul său era de a se asigura că întreprinderile beneficiare ale acestei măsuri garantează protecția unei remunerații minime lucrătorilor lor a căror bază de repartizare era situată în Italia, în conformitate cu dreptul italian, înainte de a concluziona că compatibilitatea cerinței menționate trebuia, așadar, să fie apreciată și în raport cu „alte dispoziții pertinente ale dreptului Uniunii”.

45 În sfârșit, așa cum s-a menționat la punctul 25 din hotărârea atacată, după ce a apreciat, în considerentele (96)-(98) ale deciziei în litigiu, compatibilitatea cerinței remunerației minime în raport cu articolul 8 alineatul (1) din Regulamentul Roma I, Comisia a apreciat, în considerentul (99), că această cerință respecta *prima facie* protecția pe care acest regulament o acorda salariaților și nu constituia o încălcare a altor dispoziții ale dreptului Uniunii.

46 În acest context, recurenta susține că este afectată de o eroare de drept aprecierea Tribunalului care figurează la punctul 24 din hotărârea atacată, potrivit căreia, procedând astfel, Comisia nu motivase corespunzător cerințelor legale decizia în litigiu, în considerentele (93) și (95) ale acesteia, prin faptul că nu a evidențiat în mod clar și neechivoc raționamentul care a determinat-o să considere în același timp că cerința remunerației minime era indisolubil legată de măsura în cauză și nu era inerentă obiectivului acestei măsuri.

47 Este necesar să se arate, pe de o parte, că, în ceea ce privește o decizie de a nu ridica obiecții cu privire la o măsură de ajutor în cadrul procedurii prevăzute la articolul 108 alineatul (3) TFUE, revenea Tribunalului, conform jurisprudenței amintite la punctul 35 din prezenta hotărâre, sarcina de a verifica dacă decizia în litigiu conținea motivele pentru care Comisia considerase că nu se află în prezența unor dificultăți serioase de apreciere a compatibilității măsurii în cauză cu piața internă.

48 Or, așa cum reiese din cuprinsul punctelor 38-40 și 45 din prezenta hotărâre, Comisia a indicat motivele pentru care considera că aceasta era situația, și anume că măsura aceasta respecta condițiile de aplicare a articolului 107 alineatul (2) litera (b) TFUE și că era proporțională cu prejudiciile a căror compensare era vizată, pe lângă faptul că o condiție de eligibilitate pentru a beneficia de această măsură, pe care Comisia considera că trebuie să o examineze în raport cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii decât cele referitoare la ajutoarele de stat, nu părea contrară niciuneia dintre aceste dispoziții.

49 Prin faptul că nu a luat în considerare toate aceste elemente ale deciziei în litigiu, aprecierea Tribunalului care figurează la punctul 24 din hotărârea atacată provine dintr-o examinare a motivării acestei decizii care nu respectă criteriul în lumina căruia trebuia apreciat caracterul suficient al motivării acesteia.

50 Pe de altă parte, după cum s-a arătat la punctele 41-44 din prezenta hotărâre, din motivarea deciziei în litigiu reies motivele pentru care Comisia a apreciat că cerința remunerației minime trebuia apreciată în raport cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii decât cele referitoare la ajutoarele de stat, și anume că această cerință nu era inerentă obiectivului măsurii în cauză. Or, contrar celor considerate implicit de Tribunal la punctul 24 din hotărârea atacată, nu se putea impune Comisiei să furnizeze o motivare mai detaliată în ceea ce privește această constatare sau chiar relația care poate exista între aceasta și constatarea precedentă potrivit căreia toate condițiile de eligibilitate pentru a beneficia de măsura respectivă erau indisolubil legate de aceasta din urmă.

51 În această privință, trebuie amintit că, în conformitate cu jurisprudența menționată la punctul 35 din prezenta hotărâre, motivarea unei decizii, adoptată în temeiul articolului 108 alineatul (3) TFUE, de a nu ridica obiecții în privința unei măsuri de ajutor poate fi succintă.

52 În plus, reiese în mod implicit, dar necesar din coroborarea considerentelor (93) și (95) ale deciziei în litigiu că Comisia a considerat că trebuia să efectueze o analiză suplimentară a cerinței remunerației minime în raport cu alte dispoziții ale dreptului Uniunii decât cele referitoare la ajutoarele de stat. Raționamentul Comisiei este astfel suficient de clar și de neechivoc.

53 Trebuie să se sublinieze că problema temeiniciei motivării unui act nu are legătură cu aprecierea caracterului suficient al acestei motivări. Astfel, chiar presupunând că coexistența constatărilor efectuate în considerentele (93) și (95) ale deciziei în litigiu conține o eroare de drept, aceasta nu poate fi în niciun caz sancționată în temeiul obligației de motivare prevăzute la articolul 296 al doilea paragraf TFUE.

54 Rezultă din cele ce precedă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 24 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu, în special considerentele (93) și (95) ale acesteia, nu îndeplinea cerința motivării prevăzută la articolul 296 al doilea paragraf TFUE.

55 În al doilea rând, prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, Neos reproșează Tribunalului în esență că a săvârșit o eroare de drept atunci când a statuat, printre altele la punctele 26, 27 și 34 din hotărârea atacată, că Comisia și-a încălcat obligația de motivare întrucât nu a explicat motivul pentru care singura dispoziție pertinentă, alta decât articolele 107 și 108 TFUE, în raport cu care trebuia să examineze compatibilitatea cerinței remunerației minime, era articolul 8 din Regulamentul Roma I, iar nu în special articolul 56 TFUE, care consacră libera prestare a serviciilor.

56 În această privință, așa cum reiese din jurisprudența amintită la punctul 41 din prezenta hotărâre, procedura prevăzută la articolul 108 TFUE nu trebuie să conducă niciodată la un rezultat care ar fi contrar dispozițiilor specifice ale Tratatului FUE. Astfel, un ajutor care, în sine sau prin unele dintre modalitățile sale, încalcă dispoziții sau principii generale ale dreptului Uniunii nu poate fi declarat compatibil cu piața internă.

57 În speță, trebuie să se constate, pe de o parte, că, deși decizia în litigiu, având în vedere în special considerentele (96)-(99) ale acesteia, nu cuprinde o examinare detaliată a compatibilității cerinței remunerației minime decât în raport cu articolul 8 din Regulamentul Roma I, din aceasta nu reiese totuși, astfel cum a observat Neos în mod întemeiat, că este vorba despre singura dispoziție a dreptului Uniunii pe care Comisia a considerat-o ca putând fi pertinentă pentru această examinare. Astfel, în considerentul (99) al deciziei în litigiu, Comisia a concluzionat că cerința remunerației minime era *prima facie* compatibilă cu Regulamentul Roma I și că aceasta „nu constituia o încălcare a altor dispoziții ale dreptului Uniunii”.

58 Pe de altă parte, contrar celor considerate de Tribunal în special la punctele 26, 27 și 34 din hotărârea atacată, obligația de motivare care revine Comisiei nu implică, în orice caz, faptul de a justifica în fiecare caz lipsa unei examinări exprese a compatibilității unei măsuri de ajutor în raport cu anumite dispoziții sau cu anumite principii ale dreptului Uniunii, altele decât normele privind ajutoarele de stat, și, prin urmare, faptul de a se exprima cu privire la pertinența lor în vederea unei asemenea examinări.

59 Astfel, ținând seama de numărul extrem de important de dispoziții și de principii ale dreptului Uniunii care pot fi încălcate prin acordarea unui ajutor, nu se poate impune Comisiei, cu riscul de a compromite eficacitatea procedurii prevăzute la articolul 108 TFUE sau chiar posibilitatea de a adopta o decizie favorabilă unui ajutor la încheierea fazei preliminare a examinării prevăzute la articolul 108 alineatul (3) TFUE și, astfel, fără deschiderea unei proceduri formale de investigare, să furnizeze o motivare specifică referitoare la fiecare dintre ele și, în speță, cu privire la articolul 56 TFUE.

60 În această privință, trebuie arătat, având în vedere necesitatea luării în considerare a contextului în vederea aprecierii cerinței de motivare, în sensul jurisprudenței amintite la punctul 34 din prezenta hotărâre, că o decizie prin care o măsură de ajutor este declarată compatibilă cu piața internă în cadrul unei proceduri prevăzute la articolul 108 TFUE implică, printre altele dacă reiese, precum în speță, din motivarea acesteia că Comisia a apreciat măsura de ajutor în cauză în raport cu aceste dispoziții sau cu aceste principii, faptul că a considerat fie că dispozițiile și principiile respective nu sunt pertinente în raport cu această măsură, fie, în orice caz, că nu ar fi fost încălcate.

61 Rezultă din cele ce precedă că Tribunalul a săvârșit de asemenea o eroare de drept atunci când a statuat, la punctele 26, 27 și 34 din hotărârea atacată, că Comisia și-a încălcat obligația de motivare întrucât nu a explicat motivul pentru care singura dispoziție pertinentă, alta decât articolele 107 și 108 TFUE, în raport cu care trebuia să examineze compatibilitatea cerinței remunerației minime, era articolul 8 din Regulamentul Roma I, iar nu în special articolul 56 TFUE.

62 Având în vedere ansamblul acestor considerații, este necesar să se admită al treilea aspect al primului motiv și primul aspect al celui de al doilea motiv de recurs și, în consecință, să se anuleze hotărârea atacată, fără a fi necesar să se examineze critica întemeiată pe o denaturare a faptelor invocată în cadrul acestui din urmă aspect și nici celelalte aspecte ale acestor motive.

Cu privire la acțiunea în fața Tribunalului

63 În conformitate cu articolul 61 primul paragraf a doua teză din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cazul în care anulează decizia Tribunalului, Curtea poate să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată.

64 Aceasta este situația, în speță, a primului aspect al celui de al patrulea motiv al acțiunii, întemeiat pe o încălcare a obligației de motivare care revine Comisiei în temeiul articolului 296 al doilea paragraf TFUE, prin faptul că aceasta din urmă a omis să aprecieze măsura în cauză, în ceea ce privește în special cerința unei remunerații minime, în raport cu anumite dispoziții sau principii ale dreptului Uniunii, altele decât cele care reglementează în mod specific ajutoarele de stat, precum principiul nediscriminării, libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor.

65 Astfel, din considerațiile care figurează la punctele 34-60 din prezenta hotărâre rezultă că acest aspect trebuie înlăturat ca nefondat.

66 În ceea ce privește, în schimb, al doilea aspect al celui de al patrulea motiv al acțiunii, precum și primul motiv, întemeiat pe o încălcare a principiului nediscriminării pe motiv de cetățenie sau naționalitate, a liberei prestări a serviciilor și a libertății de stabilire, al doilea motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 107 alineatul (2) litera (b) TFUE și pe o eroare vădită de apreciere a proporționalității ajutorului în raport cu prejudiciile cauzate de pandemia de COVID-19, și al

treilea motiv, întemeiat pe o încălcare a drepturilor procedurale ale Ryanair ca urmare a refuzului de a iniția procedura formală de investigare în pofida existenței unor îndoieli serioase cu privire la compatibilitatea măsurii în cauză cu piața internă, litigiul nu este în stare de judecată.

67 Astfel, aceste motive referitoare, în cea mai mare parte, la temeinicia deciziei în litigiu, pe care Tribunalul nu le-a examinat, implică efectuarea unor aprecieri de fapt complexe, pentru care Curtea nu dispune de toate elementele necesare.

68 În consecință, se impune trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului pentru ca acesta să se pronunțe cu privire la motivele menționate la punctul 66 din prezenta hotărâre și soluționarea odată cu fondul a cererii privind cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară și hotărăște:

1) **Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 24 mai 2023, Ryanair/Comisia (Italia; schemă de ajutor; COVID-19) (T-268/21, EU:T:2023:279).**

2) **Trimite cauza spre rejudecare Tribunalului Uniunii Europene pentru ca acesta să se pronunțe cu privire la primul-al treilea motiv, precum și cu privire la al doilea aspect al celui de al patrulea motiv al acțiunii formulate de Ryanair DAC.**

3) **Cererea privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul.**

Semnături